

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ

GUIDE TO THE EXHIBITION

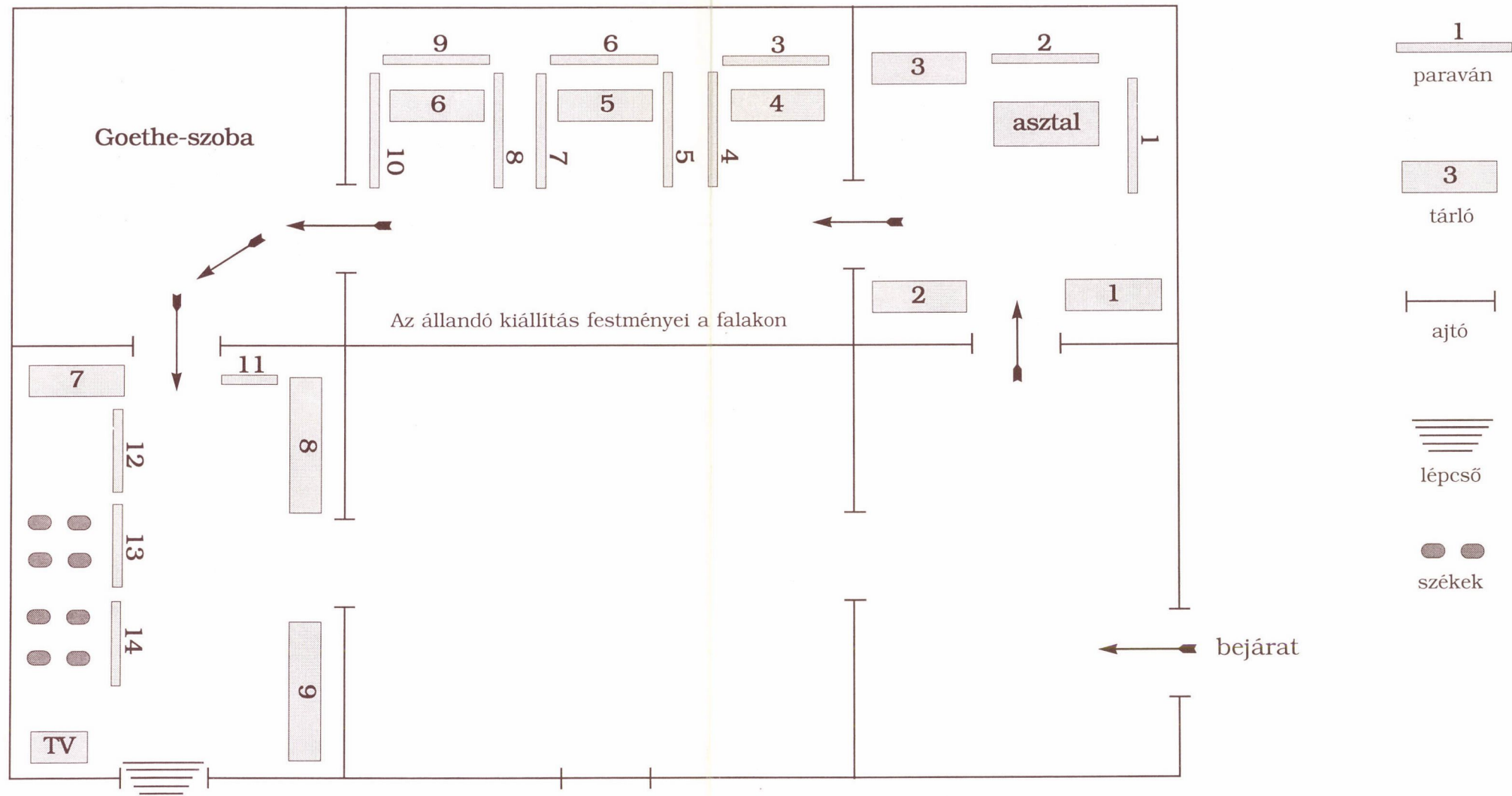
Az MTA Könyvtára vendégkiállítása
nyitva

1998. november 4 – 1999. január 29.

Hétfőn és pénteken 11–16 óra között
Budapest V., Roosevelt tér 9. III. emelet,
az MTA Művészeti Gyűjteménye

Csoportos bejelentkezés esetén
tel.: 338 2344/489

Exhibition open:
Monday and Friday, 11 a.m. to 4 p.m.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÉS AZ 1848/49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC

Kiállítás a 150 éves évfordulón
a Magyar Tudomány Napja 1998-as rendezvényeihez kapcsolódóan

THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES IN THE REVOLUTION AND WAR OF INDEPENDENCE OF 1848/49

An Exhibition Commemorating the 150th Anniversary
to be opened as one of the events
of the Day of Hungarian Science and Scholarship in 1998

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
Budapest, 1998

TARTALOM / CONTENTS

Kiállítási kalauz	5
Guide to the Exhibition	20
Irodalom / Bibliography	27
Katalógus / Catalogue	29
Tárlók / Show-cases	29
Paravánok / Boards	39
Képek / Pictures	46

Kiállításunkat az 1848/49-es forradalom és szabadságharc százötvenedik évfordulója tiszteletére rendeztük, kapcsolódva a Magyar Tudomány Napja 1998. évi rendezvényeihez. Az Akadémia történetének ezt az időszakát már többen kutatták, s a kutatási eredményeket közzétették. A kiállítási anyag válogatásánál ezeket is szem előtt tartottuk. A most bemutatásra kerülő dokumentumok az MTA Könyvtára Kézirattára és Régikönyvek Gyűjteménye állományából valók, s a nagyközönségnek eddig még nem volt alkalma látni ezeket. A dokumentumokat Mázi Béla válogatta. A festmények, rajzok és sokszorosított grafikák nagy része az MTA Művészeti Gyűjteményéhez tartozik. Tizenkét grafikát a Magyar Nemzeti Múzeum Magyar Történelmi Képcsarnokából (MNM MTKcs) állítottunk ki.

The manuscripts and printed documents, most of them shown to the public for the first time, have been chosen for display from the collections of the Department of Manuscripts and Rare Books of the Library of the Hungarian Academy of Sciences by Béla Mázi. Twelve drawings and lithographs are on loan from the Historical Art Collection of the Hungarian National Museum. Works of art marked with the national colours belong to the permanent exhibition of the Art Collection of the Hungarian Academy of Sciences. For both the exhibition and this guide we have relied on scholarly publications treating the history of the Hungarian Academy of Sciences (HAS) (for details see Bibliography).

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ*

5

1825. november 3-án a pozsonyi országgyűlésen gróf Széchenyi István felajánlotta egy évi jövedelmét a Magyar Tudományos Akadémia alapítására. Az Akadémia „Működni kezdett 1831”-ben – amint a számára később emelt s ma is álló palota homlokzatán a négy tábla egyikén olvasható.

1848 tavasza

1848 eseményei, a pozsonyi országgyűlés, a bécsi forradalom hírei, Pest-Buda március 15-i forradalmi megmozdulásai az Akadémia testületét is érintették. Az 1848. március 20-i rendkívüli kisgyűlés, amely 38 tag részvételével és „számos vendég jelenlétében” folyt, a forradalmi események jegyében zajlott. TOLDY Ferenc (*kép; 1. és 8-9. tárló*) titoknak örömbeszédet olvasott fel a „sajtó felszabadítása s általában hazánk politikai viszonyainak gyors és szerencsés átalakulásáról.” Indítványozta, hogy a tudós testület feliratokban fejezze ki háláját (*8. tárló: 1-5*) a királynak, az országgyűlésnek, István főherceg nádornak, az Akadémia választott pártfogójának, gróf SZÉCHENYI István (*2. paraván, 3. tárló*) másodelnöknek, hogy „az alkotmányt is, mely addig csak egy töredéké volt, a nagy egésznek valamennyi milliójára” kiterjesztették. Batthyány Lajos miniszterelnököt üdvözlő levélben biztosították, hogy nehéz pályáján számíthat a Tudós Társaság tagjainak támogatására. A feliratokat Toldy fogalmazta meg, az aláírás pedig: „Magyar Nemzeti Academia”. GARAY János (*12. paraván*) levelező tag javaslatára elhatározták, hogy a Tudós Társaság falragaszokon fejezze ki háláját a pesti népnek a szabad sajtó kivívásában játszott szerepéért. Ezen az ülésen ismét szóba került az akadémiai reform ügye, amelynek keresztülvitele azért volt sürgős, mert úgy ítélték meg, hogy ez a Magyar Tudós Társaság állami támogatásának feltétele lehet. VÖRÖSMARTY Mihály (*kép; 5. ill. 8. tárló*) rendes tag indítványára „a társaság szerkezetének és alapszabályainak gyökeres

* A kiállítási kalauzban az első említés alkalmával nagybetűkkel írva jelöljük azokat az akadémikusokat, akikről festmény vagy grafika látható, tőlük származó vagy velük kapcsolatos anyag található a tárlókban és a paravánokon.

javitása iránti terv kidolgozásával" választmányt bíztak meg. Ennek tagjai voltak – többek között – FÁY András (*kép*), Vörösmarty Mihály, DÖBRENTÉI Gábor (*kép*), EÖTVÖS József (*1. paraván és az asztal*), Bajza József, Vállas Antal, Toldy Ferenc. A kidolgozandó reformok életbelépéséig Zsoldos Ignác rendes tag javaslatára kiterjesztették a szavazati jogot a levelező tagokra is. Az Akadémia „hazánk ujfászületése feletti örömét” is kifejezésre akarta juttatni. Elhatározták, hogy az Akadémia szállásának (*Pest, Trattner-Károlyi-ház: fotóki a 8/a paravánon*) egyik ablakába tűzzék ki a nemzetiszínű zászlót (*8. tárló: 6*), s arra írassák rá a Tudós Társaság már régen választott, „de valósággá csak az újabb események folytán vált” jelszavát: *Borúra derű!* Ezen a március 20-i ülésen szinte forradalmi esemény színhelye volt az Akadémia ülésterme. Egy ifjabb akadémikus számos fiatal élén benyomult az ülésterembe, és ők azt követelték, hogy tegyék nyilvánossá az üléseket. Az elnöklő Fáy András kimondta a nyilvánosságot, majd berekesztette az ülést, így kívánván elejét venni a nagyobb zűrzavarnak. Ez az esemény annyira szokatlan volt a Magyar Tudós Társaság falai között, hogy a jegyzőkönyv valójában be sem számolt az incidensről, csak arról, hogy az ülések nyilvánosságát Henszlmann Imre levelező tag indítványára mondták ki. Toldy Ferenc főtitkár, Széchenyihez írott levelében „egy kis revolutio”-ként jellemezte az eseményt. Toldy biztos volt abban, hogy az igazgatótanács és a minisztérium nem lesz tekintettel az ilyen körülmények között született határozatra. Egyébként is – írja Toldy – „a matematikai és philosophiai sőt általában a tudományos előadások majd elszoktatják ezt a publicumot.”

A politikai bizonytalanság nagy mértékben befolyásolta az Akadémia működését is. A bécsi udvar halogató taktikát választott a törvények elfogadását illetően. A Pozsonyból és Bécsből érkezett rossz hírek miatt a március 27-i kisgyűlést elhalasztották. Ennek fő oka a Nemzeti Múzeum udvarára hirdetett népgyűlés volt. Kimondták, hogy a tagok „ily fontos pillanatban, midőn a haza veszélyben forog, nem találtak magokban lelki nyugalmat tudományos tárgyalásokra.” Az április 1-jei kisgyűlésen – miután meghallgatták Arnstein József 1847-ben megválasztott levelező tag székfoglaló értekezését, és döntöttek Jancsovics István szláv–magyar és magyar–szláv szótárának (*9. tárló: 3*) támogatásáról – határozatot hoztak, hogy az áprilisi osztályüléseket elhalasztják, s a legközelebbi összes ülést május 1-jére tűzték ki. Május hónapban meg is indult a rendszeres tudományos munka, s az Akadémia – ígéretéhez híven – igyekezett tevékenyen részt venni a polgári átalakulás óriási munkájában. Tóth

Lőrinc levelező tag javaslatára a május 1-jei ülés bizottmányt jelölt ki, hogy véleményezze a sajtótörvényt és az ideiglenes igazságügyminiszteri rendeletet a sajtóvétségek felett ítélkező esküdtszékek alakításáról. Toldy a május 29-i ülésen terjesztette elő a bizottmány véleményét, amelyet a június 6-i és 8-i ülésen tárgyaltak meg. A bizottmány különböző módosításokat javasolt az 1848. évi XVIII. tc.-hez, vagyis a sajtótörvényhez. A javaslatok általában enyhíteni kívánták a törvény egyébként sokat bírált szigorát.

Ugyanezen a május 1-jei ülésen HORVÁTH Mihály (8/b parván, 6. tárló) rendes tag indítványozta, hogy az utolsó három évszázad Magyarország történetére vonatkozó dokumentumait gyűjtsék össze, és Bécsből hozzák Pestre. Az ülés a javaslatot azzal egészítette ki, hogy egy nemzeti közlevéltárat kellene Pesten létrehozni. (8. tárló: 16) A közlevéltár tervének kidolgozására bizottságot alakítottak, s a feliratot a május 29-i ülésen elfogadták.

A természettudományi osztály felszólította a matematikai osztályt, hogy dolgozzon ki tervet és javaslatot „egy hazánkban életbe léptetendő általános mértékrendszerré”, figyelembe véve a Franciaországban honos decimális rendszert. A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter az Akadémia tudomására hozta, hogy élni kíván az ajánlattal. További együttműködésnek azonban nincs nyoma.

Az Akadémia reformjának terve

A nyári szünet előtti utolsó ülésen megint tárgyalták az *akadémiai reform* ügyét. Toldy felszólította a tudományos osztályokat és az Akadémia több vidéki rendes tagját (többek között HETÉNYI Jánost, PÉCZELY Józsefet, Bitnicz Lajost, Nagy Károlyt, BALÁSHÁZY Jánost; 7. tárló: 1-7), hogy osztályukat vagy az egész Akadémiát érintő reformjavaslataikat mielőbb közöljék, hogy az akadémiai reformbizottság munkájában felhasználhassa azokat.

Az Akadémia régi levéltára hat reformjavaslatot őriz. Közös bennük a törekvés a tudományos munka javítására, a Tudós Társaság belső felépítésének és szellemének demokratikusabbá tételére. Ugyanakkor állami támogatást igényelnek az Akadémia számára. A bölcséleti osztály előterjesztése megfogalmazta még az osztályok önálló tagválasztásának igényét is, továbbá azt, hogy az osztály rendes tagjai a jobban fizetett egyetemi tanárokhoz hasonló – évi 1500 pft – javadalmazást nyerjenek. Felvetik a könyvtár rendezésének szükségességét (9. tárló:1-2), a könyvtári (szak)rend kidolgozását, és a könyvtár katalógusának kinyomtatását. A természettudományi osztály javaslatai főleg tudományterületük szélesebb körű reprezentálását célozták: „a terjedelmes ter-

mészet tudománynak minden ága legalább egy rendes tag által legyen képviselve.” Péczely József rendes tag, a debreceni református kollégium tanára, a tagválasztást a tudományos osztályokra bízna, s az egész Akadémia csak erkölcsi kifogás esetén bírálhatná felül a döntést. Felveti, hogy az akadémiai alapszabályokban a „nemzeti”, „hazai” nyelv helyébe egyértelműbben és határozottan a magyar nyelvet kellene tenni. Balásházy János, a természettudományi osztály vidéki rendes tagja, gazdasági szakíró, célszerűnek tartaná, ha növelnék az Akadémia rendes tagjainak számát, főleg a természettudományi osztályban, ezen belül is a gazdaságtudomány területén. Javasolja, hogy a tagok számára folyóiratokat járasson az Akadémia. A legterjedelmesebb dolgozatot Hetényi János rendes tag, a dunántúli református egyházkerület jegyzője juttatta el a főtítkárhoz. Véleménye szerint az Akadémia „gyümölcstelen és eredményeiben szegény.” Rendszeres publikálásra köteleznék a fizetett rendes tagokat. A fő teendőnek azt tartaná, hogy a Magyar Akadémia „az alapítók magán intézetéből országos állásra emeltessék.”

Almási BALOGH Pál (*kép: 6. parván*), orvos, rendes tag, a *Társalkodó* c. lapban jelentette meg tanulmányát az Akadémia reformjáról. Példának a francia akadémiát tekinti, amely egyszerre tudományos tekintély és politikai tényező is. A francia kormány rendszeresen kéri az akadémia tanácsát, így az komoly befolyást gyakorol a francia nemzet műveltségére és jólétére. A természettudományok, különösen a vegytan, a fizika és az orvostudományok képviseletére is nagyobb hangsúlyt helyezne.

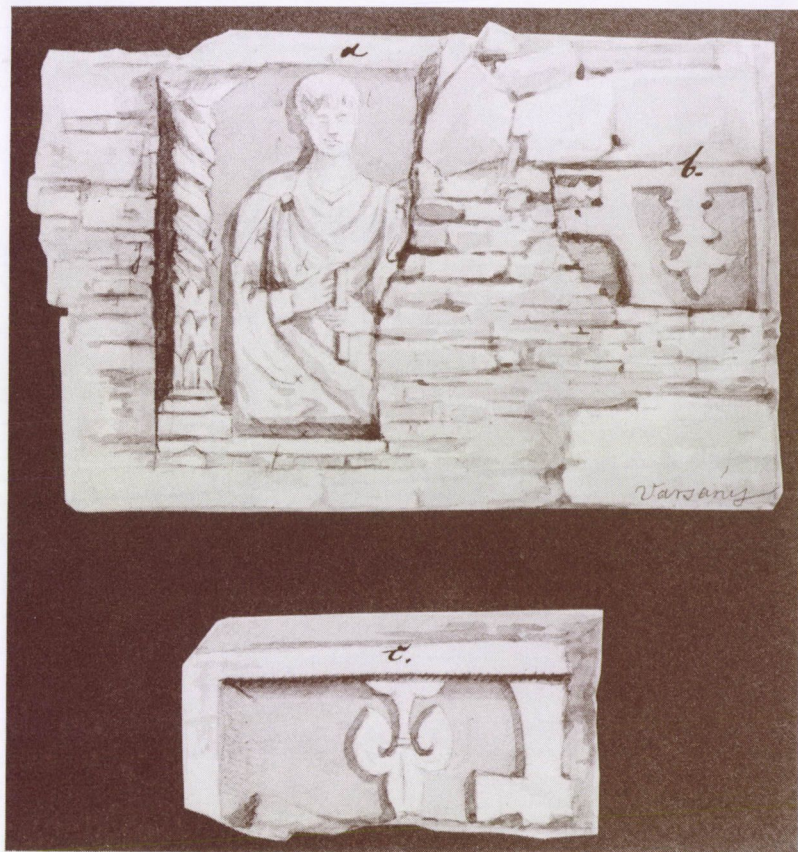
Noha a reformtervek vitáját a rohanó események miatt meg sem kezdték, ezek a kezdeményezések mégsem tűntek el nyomtalanul. Később az 1869-es akadémiai reform részben valóra váltotta az 1848-as elképzeléseket.

A szabadságharc ideje

1848 második felében a tudományos előadások érzékelhetően figyelembe vették az országban zajló politikai eseményeket. Az október 16-i ülésen Győry Sándor rendes tag olvasott fel két részletet a közlekedésről írott munkájából. A november 20-i ülésen FABRICZY Sámuel (*kép: 3. parván*) arról értekezett: „Miben áll és mennyire terjed az álladalom (= állam) joga és kötelessége a nevelésre és a közoktatásra nézve”; Sztrókey Antal pedig az önkormányzati helyhatóságokról adott elő. – Még az ősz folyamán István nádor, az Akadémia választott pártfogója, elhagyta az országot. Az október 16-i kisgyűlés ezért úgy határozott, hogy az okleveleket ezentúl „pártfogó nem lévén”, az ő aláírása nélkül adják ki.

A hadihelyzet a fővárosban is szükségessé tette védművek létesítését. ÉRDY János rendes tag, a Nemzeti Múzeum kincstárának őre, felvetette, hogy a sáncolás közben előkerülő régiségeket a tudomány számára meg kell menteni. Indítványozta, hogy az Akadémia elnöke szólítsa fel Kossuth Lajost, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökét, hogy a sáncmunkák vezetőit kötelezzék a régészeti leletek bejelentésére és beszolgáltatására (8. tárló: 15). Minderről az Akadé-

9

Vizfestmények a székesfehérvári püspökkert római töredékeiről. ➡ ➡

Varsányi János festményei. 1848. (13. parván)

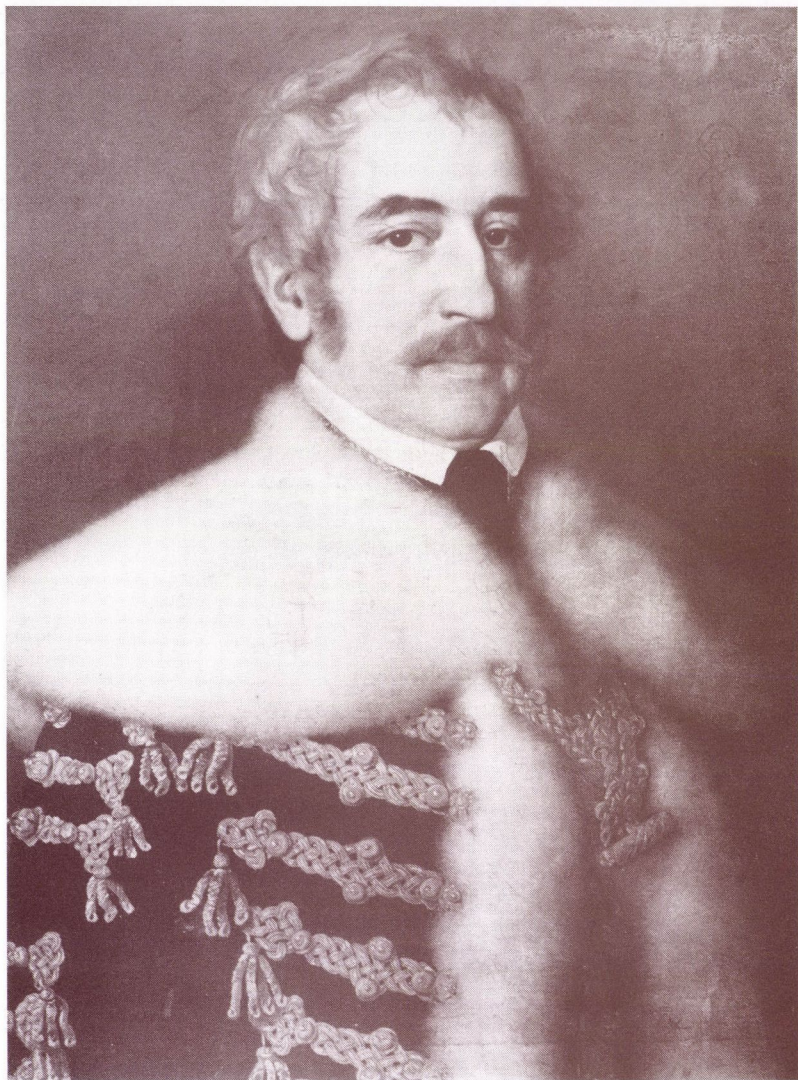

mia titoknokát (= főtitkárát) is kötelesek értesíteni. Ezzel kapcsolatban „A tudományt a harcok között sem szabad felejtünk...” kezdetű rendelet a *Közlöny* 1848. december 2-i számában meg is jelent. Valószínűleg ez a rendelet játszott szerepet a székesfehérvári királýsírok felfedezésében is. SZVORENYI József (kép) székesfehérvári levelező tag értesítette az Akadémiát, hogy az ún. püspökkertben csatornajavítás és kútásás közben márványkoporsókra leltek (*Varsányi rajzok: 13. paraván*). Az ásatásokkal megbízott Érdy a leleteket Pestre szállította. December 27-én az Akadémiának a Nemzeti Múzeumban, Teleki József elnökletével tartott rendkívüli ülésén maga Érdy mutatta be a leleteket. Később bizonyossá vált, hogy III. Béla és felesége sírját tárták fel.

Ezután hosszú szünet következett. 1849. január 6-án Windisch-Grätz herceg a bevonuló császári csapatok fővezére, ostromállapotot hirdetett (*10/a paraván*). TELEKI József elnök (kép) ezért felfüggesztette az Akadémia tevékenységét. A munka csak a császári csapatok pesti kivonulása után, 1849. április 30-ától indult újra. A hadműveletek azonban továbbra is befolyásolták a testület működését. A május 7-i ülést Buda várának ostroma és Pest ágyúzása miatt kellett berekeszteni. Csak a szerencsén múlt, hogy a főváros lövetése nem okozott jöváthetetlen károkat az Akadémia gyűjteményeiben. Az ágyúzás következtében ugyanis kigyulladt a Trattner-Károlyi-ház tetőzete, de a tűz nem terjedt át a III. emeleten elhelyezett akadémiai könyvtárra.

Hanák János levelező tag indítványára a június 4-i kisgyűlésen elhatározták, hogy „.... miután ministeri rendeletből a hazai hatóságok és intézetek sorban kijelentik hódolatukat a nemzeti kormánynak, az Akadémia is járuljon egy, a nemzeti kormány iránti engedelmességét, s az ország kormányzója iránt tartozó tiszteletét kifejező irattal az utóbbi elébe.” A következő heti ülésen Toldy Ferenc bejelentette, hogy a tisztelgő feliratot csak a helyettes elnök és a főtitkár írja alá, mert a tagok között aláírás céljából körözött első példány megrongálódott. A felirat átadására Horváth Mihály rendes tagot, az akkori vallás- és közoktatásügyi minisztert kérték fel. Toldyt viszont 1849. augusztus 27-én, már a világosi fegyverletétel után, beidézték ebben az ügyben a hadparancsnokság rendőri osztályára, s a fogalmazványt bekérték (*1. tárló: 2*).

Közben még a június 9-i ülésen tárgyalták Bayer József ezredesnek, a központi vezérkar főnökének levelét, amelyben térképek küldését kívánta. A térképeket csak kölcsön és térítvény ellenében adta ki az Akadémia, de más esetben is segítette térképek küldésével a honvédhadsereget, például Kazinczy Lajos kérésének eleget téve (*9. tárló: 5-6*).

Barabás Miklós: Teleki József, az MTA első elnöke. 1836. olaj, vászon. (Képek: 7)

Barabás Miklós 1844. évi eredeti rajza után.
BÁRDÓ EÖTVÖS JÓZSEF ÉS TREFORT ÁGOST.

Eötvös József és Trefort Ágoston. Litogr. Barabás M. rajza után (1. paraván)

Az Akadémia tagjai közül öten vettek részt a Batthyány-kormányban (5/a paraván): Széchenyi István közlekedési, DEÁK Ferenc (kép: 4/a paraván) igazságügyi, Eötvös József vallás- és közoktatásügyi, Szemere Bertalan belügy- és Mészáros Lázár hadügyminiszter. Horváth Mihály a Szemere-kormányban töltötte be a vallás- és közoktatásügyi miniszteri tiszteletet. Rajtuk kívül további akadémikusok viseltek kormánytiszségeket: PULSZKY Ferenc (kép) a külügyminisztériumban, legidősb Szász Károly a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban, TREFORT Ágoston (metszet Eötvös Józseffel együtt: 1. paraván) a földművelésügyi, ipari és kereskedelmi minisztériumban volt államtitkár. Miniszteri tanácsosként szolgált id. BARTAL György (Bartal és Pulszky kinevezési okmánya: 4. tárló: 2) a külügyminisztériumban és Fabriczy Sámuel (asztal: 2-3) a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban; Jászay Pál rendes tag Batthyány Lajos miniszterelnök titkára volt. Több akadémikus is tagja volt az első népképviselői országgyűlésnek. Közülük Kemény Zsigmond és Vörösmarty Mihály Debrecenbe is követte a kormányt. Diplomáciai feladatot látott el Szalay László és Teleki László, illetve Pulszky Ferenc. Mindhárman hosszabb-rövidebb időt emigrációban töltöttek.

A nemzetőrségben és a szerveződő honvédhadseregben is több akadémikust találhatunk. SZONTÁGH Gusztáv (kép) filozófus, rendes tag, aki korábban, 1837-ig hivatásos katona volt, péceli és rákoscsabai nemzetőröket gyakorlatoztatott. Toldynak írott levelében kifejti (1. tárló: 8), hogy új magyar vezényszavakat kellene alkotni a nemzetőrség számára. KÁLLAY Ferenc (asztal: 6-7; 3. paraván) rendes tagot, nyugalmazott hadbíró századost visszahívták a szolgálatba. Kiss Károly, az Akadémia hadtudományi alosztályának rendes tagja, 1848 márciusában a pesti nemzetőrséget szervezte meg, később pedig a honvédelmi minisztériumban a katonai nevelőintézetek felügyelője lett.

Mindezek az 1848-as polgári átalakulás reményteljes szakaszában történtek. Ekkor még úgy látszott, hogy sikerül az áprilisi törvényeket érvényre juttatni a monarchia keretein belül. A nyílt összeütközést, az önvédelmi harcban való részvételt azonban az Akadémia tagjai közül már nem mindenki tudta vállalni. Széchenyi Istvánt a katasztrófa előérzete összeroppantotta és Döblingbe került, Eötvös az emigrációt (asztal: 1) választotta. Mások, például id. Bartal György, aki 1848. november elejéig, feloszlataásáig, ügyvivőként vezette a külügyminisztériumot, inkább visszavonultak. – Voltak azonban, akiket felháborított az udvar esküszegése, és a magyar kormány ellen lázadó Jelačić előrenyomulásának híre. Ezek a hírek arra készítették őket, hogy nyíltan a kibontakozó önvédelmi

K 197 / 73

15

Imbellel Elnök Úr,

Mind saját egészségem annyira meggye-
gűlén, hogy annak helyre hozására teljes nyu-
galomra van szükségem, mind róm is gyer-
mekem is a jelen hirtelen megbetegedvén:
egy időre Pestet is képviselői állásomat ide
hagyni vagyok kénytelen, mine kégre is
csuemel elbárártatási engedelmet kérek,

Önnek

Széchenyi István levele ifj. Pázmándy Dénesnek,
az alsóház elnökének, amelyben bejelenti lemondását a képviselőségről.
Pest, (1848. szept. 5.) Autogr. (3. tárló: 6)

harc mellé álljanak. CZUCZOR Gergely (*kép*) Benedek-rendi szerzetes, az Akadémia rendes tagja, lelkesítő harci dalt írt a honvédeknek *Riadó* címmel (2. tárló). Ezért a Kossuth *Hírlapjában* megjelent, valamint röpiratként és kéziratot másolatban is terjesztett verséért 1849 elején a császári hadbíróság hat év vasban töltendő várfogságra ítélte. RÓRAY Jácint (8/b parván, 6. tárló: 6-8), szintén bencés szerzetes, levelező tag, 1848 őszén nemzetőrnek állt. A bukás után egy ideig az Alföldön bujdosott, majd tizenhat évet töltött emigrációban. Visszatérését követően az Akadémián osztálytitkárrá választották. Állásától megvált, amikor a trónörökös tanárává kérték fel. HANÁK János, piarista tanár és természettudós (4. tárló: 5-6), 1848 őszén szintén nemzetőrnek állt, és Jelačić csapatait üldözte a határig. 1849 nyarán az orosz intervenció hírére ismét fegyvert fogott, Perczel Mór hadseregében élelmezési tisztként szolgált, a fegyverletétel után bujdosott, álnéven nevelősködött. 1849 őszén a kolera ragadta el.

Lukinich Imre, a neves történész-akadémikus kutatásai szerint az akadémikusok közel fele vett részt valamilyen módon az 1848-as forradalomban, a polgári átalakulási kísérletben és az önvédelmi harcban.

Az önkényuralom évei

1849. július 2-ától az Akadémián nyári szünetet hirdettek, de a szeptember 4-ére tervezett összes ülést már nem tarthatták meg. Az önvédelmi harc leverése utáni rendkívüli állapotban minden egyesületi működést betiltottak.

Az 1849 őszén kezdődött megtorlások az Akadémia tagjait is sújtották. Báró PERÉNYI Zsigmond (12. parván) igazgatótanácsi tagot, a felsőház elnökét kivégezték. Súlyos börtönbüntetést szenvedett el Czuczor, Kiss Károly és Korponay János. Több, emigrációba kényszerült akadémikust (1. tárló: 5) távollétében halálra ítélték és jelképesen felakasztottak.

Magát a tudós testületet is gyanúsítgatások kísérték. Utaltunk már Toldy kihallgatására. Teleki József elnök beteg volt. Egyébként is megbízhatatlan személynek számított, az utolsó erdélyi rendi országgyűlésen vállalt szerepe miatt. A magyar akadémiai eszme fenntartója ekkor Toldy Ferenc. Gyulai Pál szavaival élve, nem politikai eszmék, hanem a nemzeti műveltség bajnoka volt. Minden kormánnyal került az összeütközést. Az önkény tobzódása közepette, a félelem légkörében is képes volt azonban összegyűjteni az akadémikusokat, és saját lakásán „irodalmi estvélyeket” tartott. Ezekről rövid jegyzőkönyveket, emlékeztetőket készített (1. tárló: 4).

Az 1849 ősze és 1850 nyara közötti időszakban az Akadémia hivatalos működése szünetelt. Az elnök körlevelek útján tartotta a kapcsolatot a tagsággal. 1850 elején például Teleki József felhívta a tagok figyelmét kötelességükre, a nemzeti nyelv védelmére és a tudományok ápolására. Ugyancsak körlevélben tudatta a tagokkal tagtársuk, WESSELÉNYI Miklós (*kép*) halálhírét. Ezen a tagok aláírásukkal igazolták a hír vételét (9. tárló: 9). A kapcsolattartásra minden kínálkozó lehetőséget igyekeztek megragadni. A Tudós Társaság megmentéséért ANDRÁSSY György (14. paraván), Széchenyi István fiatalkori barátja, az akadémia alapítóinak egyike is sikraszállt. Andrássy – kinek a bécsi kormányhoz való hűsége vitathatatlan volt – közbenjárt báró Geringernél, Magyarország teljhatalmú polgári biztosánál az Akadémia újraindítása ügyében. Ennek feltétele az volt, hogy egy bizottság vizsgálja ki az Akadémia forradalom alatti működését, és készítsen jelentést a teendőkről. Andrássy elérte, hogy a bizottságot az Akadémia tagjaiból állítsák össze. A bizottság elnöke ő maga volt, tagjai között szerepelt Fáy András, Döbrentei Gábor, Dessewffy Emil, Toldy Ferenc. A bizottság jelentésében megállapította, hogy az Akadémia 1848-ban és 1849-ben normálisan működött, rendeltetési körét ez idő alatt nem lépte át. A bizottság kijelentette, hogy nem ismeri a forradalomban részt vevő tagok nevét; bírói tisztelet nem vállalhat, esetleges vétkességükről nem nyilatkozhat. 1850. június 10-én, majd egy év szünet után, Andrássy György összes kisgyűlést hívott egybe, s megnyitó beszédével (9. tárló: 7) az Akadémia ismét működni kezdett.

Az Akadémiának engedélyezték tehát kisgyűlések tartását, de igazgatósági és nagygyűléseket nem szervezhetett, ami azt jelentette, hogy új tagokat sem választhattak. A korlátozások ellenére az Akadémia mégis tudott eredményeket felmutatni, megindította új enciklopédikus folyóiratát, az *Új Magyar Muzeum-ot* (9. tárló: 11-13), és ismét megjelent az *Akadémiai Értesítő*.

Az Akadémia csak tíz év múltán, 1858-ban kapta vissza teljes körű működési szabadságát.

Mázi Béla – Rozsonдай Marianne

Emlékhímphe.
1849.

18

Tetet ezmél borítját csöremet,
 Szívemben istenkeáronlás lakik.
 Ohajta'som: vesáren ki a' világ,
 I az emberiség a' legvégűsö' fogig!
 Mi a' világ nekem, ha nincs házáám.
 Elkarhozott kebellet hasztalan
 Kiáltozom be a' nagy véjtelent.
 Miert én élek, az már duhávan.
 Why perfiát, nem es köz, mit kívánsz
 Emlélapodba? adj inkább nekem
 Hitet, sejtelmét, egy reménydugát
 Hogy el nem vessz, hogy él még remésem!

Koldus

Koldulusi járnék ily remény- és hitű,
Megvenném azt velőm- és véremem.
Munkozzál, tan meghallgassakod!
Az még segítsen ily veszt emberem.
Vörösmarty.

19

Eredeti kézirat.

GUIDE TO THE EXHIBITION*

20

At the 3 November 1825 session of the National Diet in Pozsony, Count István Széchenyi offered a year's income of his landed property for the founding of a Hungarian Learned Society. This society, that is, the Hungarian Academy of Sciences (HAS), "took up its duties in 1831," as one of the tablets on the façade of the Academy's palace (finished in 1865) puts it.

Spring 1848

The political events of early 1848 (the Pozsony Diet, the revolution in Vienna, and the March 15 revolutionary actions in Pest-Buda) had, of course, quite an effect on the HAS. An *ad hoc* session of the HAS, held by 38 members "in the presence of a number of guests" on May 20, greeted the events with great enthusiasm. Addressing the session, Secretary General Ferenc TOLDY (*drawing; show-cases 1, 8, 9*) spoke of the recently "attained freedom of press and, in general, of the swift and fortunate transformation of the nation's political conditions." On motion of poet János GARAY (*board 12*), corresponding member (CM), the HAS expressed its heartfelt thanks to the people of Pest for the role they had played in attaining the freedom of press. The issue of reforming the HAS was also raised. On another motion, proposed by ordinary member (M) poet Mihály VÖRÖSMARTY (*painting; show-cases 5, 8*), a board was charged with the duty of "drawing up a plan of radically reforming the organisation and the statutes of the Society." In addition, members attending the session decided to have the national colours hoisted in one of the windows of the Academy's headquarters (Trattner-Károlyi house in Pest; *photos on board 8/a*). The flag (*show-case 8: no. 6*), inscribed with the Society's long invented "but only recently implemented" motto, "Serenity after tempest," was meant to show their "delight and gratitude for the rebirth of our nation."

* When cited for the first time, the names of members of the Academy are capitalised in case their activities are documented at the exhibition.

The political instability of the times also affected the affairs of the HAS. The imperial court in Vienna kept delaying the passing of laws. Because of bad news from Pozsony and Vienna, the Academy's March 27 weekly session was postponed, and the next general session of the Academy's Sections was scheduled to May 1. It was, therefore, in May that affairs took up the daily round again and the HAS took a prominent part in the immense work of democratic changes thereafter. The May 1 session sent out a board to give an expert opinion on the new press-law (Law 18:1848); the board offered several improvements then. At the same session, historian Mihály HORVÁTH (M) (*board 8/b, show-case 6*) proposed that historical documents of the preceding three hundred years were collected for transfer from Vienna to Pest; it was adopted with the proviso that a *National Public Archive* should be set up in Pest (*show-case 8: no. 16*). Accordingly, a board was assigned the duty of putting forward a plan; its petitions were accepted on May 29. The Section of Natural Sciences called on the Section of Mathematics to prepare the "immediate introduction of a general system of measuring standards," based on the decimal system already in use in France.

Reform Endeavours

At the last session held before the summer holiday, the issue of reform was put on the agenda again. Secretary General Toldy urged the Sections, also many a member residing in the countryside (*show-case 7: nos. 1-7*), to come up with proposals as soon as possible so that the Academy's Reform Board could consider them. The improvement of scholarly work, the democratisation of the structure of the HAS, and claims to regular financial support from the government are recurrent themes in the six extant proposals. Other cases at issue included plans for the reorganisation of the Library (*show-case 9: nos. 1, 2*), the introduction of a classification system, and the printing of library catalogues. Motions made by the Section of Natural Sciences were concerned mainly with increasing the number of its members.

Historian József Péczely (M) suggested the substitution of the unspecific *vernacular* in the Academy's statutes with the clear-cut *Hungarian language*. János Balásházy (M) requested that scholarly journals were ordered for members. Philosopher János Hetényi (M) called on the HAS to urge members to publish regularly. He deemed it essential that the HAS was transformed "from a private society of the founders into a national institution." Physician Pál ALMÁSI BALOGH (M) (*board 6: painting*) considered the *Académie française* a model

worth imitating. As an example of the intellectual prestige and political influence accorded to that Learned Society, he mentioned that governments regularly called for the *Académie's* advice, which, he argued, had a great influence on the welfare and education of the French. Besides, he wished that more members had represented chemistry, physics, and medical science in the Sections.

Because of the political turmoil, there was no time to publicly discuss these proposals. However, they did not vanish altogether: the reforms introduced in 1869 partly realised the 1848 demands.

The War of Independence

Public lectures given in the latter half of 1848 bore the mark of current concerns. Engineer Sándor Győry's (M) paper on transportation, part of a larger study in preparation, was read at the October 16 session. At the November 20 session, jurist Sámuel FABRICZY (CM) (*board 3: painting*) tackled the question of *What Rights, Duties, and Powers Does the State Have in Education and Public Schooling?* A paper by jurist Antal Sztrókay (M) dealt with municipalities. It was also in autumn that Archduke István, Palatine of Hungary and Patron Elect of the HAS, left the country, and the October 16 session declared that documents were to be issued without his authentication thereafter.

The imminent war demanded the building of defences in the capital. János ÉRDY (M), Custodian of the National Museum's Archaeological Collection, proposed that finds accidentally brought to light (that is, while digging the trenches) were rescued according to a plan. He called on the President of the HAS to appeal to Lajos Kossuth, chairman of the National Defence Committee, to obligate those in charge of defences to report and deliver archaeological finds (*show-case 8: no. 15*). It was added that the Secretary General must also be informed about such finds. The Academy's decree ("Even in times of war, scholarship ought to be borne in mind...") was published in the 2 December 1848 issue of the *Közlöny* (*Gazette*). It probably had a part in the subsequent discovery of the old royal burial site in Székesfehérvár. Linguist József SZVORÉNYI (CM) (*painting*) informed the HAS from Székesfehérvár about marble sarcophagi (*board 13: drawings by Varsányi*) found during well-digging and drainage in the so-called Bishop's Garden. Érdy, the archaeologist in charge of the excavations, had the finds transferred to Pest, and presented them to the members at a December 27 *ad hoc* session, chaired by President of the HAS Count József Teleki, in the

National Museum. Later studies confirmed that the sarcophagi contained the skeletons of King Béla III (†1196) and his wife.

A longer pause followed. Duke Windisch-Grätz, Commander-in-Chief of the imperial troops entering Pest-Buda on 6 January 1849, declared a state of siege (*board 10/a*), and President TELEKI (*painting*) suspended all activities of the HAS. Normal daily work recommenced only after the April 30 withdrawal of the troops from Pest. Military manoeuvres did not cease to affect the working of the HAS, however. Because of the siege of the fortress of Buda and the shelling of Pest, the May 7 session had to be adjourned. It was due only to good luck that the shelling did not do severe damages to the academic collections: as a result of heavy shell-fire, the roof of the Trattner-Károlyi house caught fire but it did not spread over to the third floor, where the Library of the HAS resided.

Five members of the HAS were appointed cabinet members in the Batthyány government (*board 5/a*): Vice-President Count István Széchenyi became Minister of Transportation, honorary member (HM) Ferenc Deák (*board 4/a: painting*) Minister of Justice, novelist Baron József Eötvös (HM) Minister of Education and Religious Affairs, Bertalan Szemere (CM) Minister of the Interior, and Colonel Lázár Mészáros (CM) Minister of Defence. Mihály Horváth became Minister of Education and Religious Affairs in the 1849 Szemere government. Art historian Ferenc Pulszky (HM) (*painting*) was appointed under-secretary of state at the Ministry of Foreign Affairs, scientist Károly Szász the Eldest (M) at the Ministry of Education and Religious Affairs, and Ágoston Trefort (CM) (*board 1: lithograph: Trefort with Eötvös*) at the Ministry of Agriculture, Industry, and Trade. Ministerial counsellors included legal historian György Bartal the Elder (*board 4/a: painting; show-case 4: no. 2*), member of the Academy's Board of Directors, at the Ministry of Foreign Affairs, and Sámuel Fabriczy (*table: nos. 2, 3*) at the Ministry of Education and Religious Affairs. Historian and linguist Pál Jászay (M) was secretary of Prime Minister Count Lajos Batthyány. Members elected in the first parliament included novelist Baron Zsigmond Kemény (HM) and Mihály Vörösmarty (both moved to Debrecen with the Batthyány government). Historian László Szalay (M), novelist Count László Teleki (CM), and Ferenc Pulszky entered the diplomatic service and spent several years in exile after 1849. Still others joined the National Guard or the recently raised Territorial Army. Philosopher Gusztáv SZONTÁGH (M) (*painting; show-case 1: no. 8*), himself a regular until 1837, drilled national guardsmen of Pécel and Rákócscsaba. Retired captain and judge advocate Ferenc KÁLLAY (M) (*table: nos.*

6, 7; board 3) joined the army again. Károly Kiss (M), of the Academy's Sub-section of Military Science, helped organising the National Guard in Pest in March 1848 and was subsequently in charge of military boarding schools at the Ministry of Defence.

All this took place in the period of democratic change, still full of optimism. It was believed that the April Laws could be implemented within the compass of the monarchy. Although not all could take the responsibility of participating in the ensuing armed conflict, many a member of the HAS supported the unfolding war of independence. Poet Gergely CZUCZOR, OSB (M) (*painting*), dedicated his war-song *Riadó (Alert)* to soldiers of the Territorial Army (*show-case 2*). For the poem he was committed to six years' confinement in a fortress, to be served in chains, by an imperial military tribunal in February 1849. Scientist Jácint RÓNAY, OSB (CM) (*board 8/b; show-case 6: nos. 6-8*), and zoologist János HANÁK, SP (CM), (*show-case 4: nos. 5, 6*) joined the National Guard in autumn 1848.

According to a 1948 study by historian Imre Lukinich (M), about 50% of the members found ways and means to take part in the revolution, the democratic transformation, and the war of independence.

The Years of Oppression

On 2 July 1849, the HAS started its summer holiday but the general session of the Sections, originally scheduled to September 4, could not convene. Due to the state of emergency proclaimed after the surrender, all sorts of associations were banned. The terror beginning in autumn 1849 also afflicted members of the HAS. Baron Zsigmond PERÉNYI (*board 12*), Speaker of the Upper Chamber of the Parliament and member of the Academy's Board of Directors, was put to death in October. Czuczor was in arrest again, Károly Kiss and János Korponay (CM) were sent to prison for several years. Many an exiled member (*show-case 1: no. 5*) was sentenced to death *in absentis* and symbolically hung on the gallows. The HAS itself was looked upon with suspect. President Teleki was ailing; anyway, he was counted among the unreliable for the part he had played at the last Assembly of the Estates in Transylvania. The man who upheld the idea of a Hungarian Academy was Secretary General Toldy. At the height of terror, he got together members of the HAS and organised "literary soirees" in his own home (*show-case 1: no. 4*).

Between autumn 1849 and summer 1850, all official activities of the HAS were suspended. It was by letters that President Teleki regularly contacted the members. In early 1850, he called the members' attention to their chief obligations, that is, the maintenance of the standards of literary language and the promotion of scholarship. Count György ANDRÁSSY (HM) (*board 14: painting*), one of the Academy's founders and friend of István Széchenyi's youth, used his influence with Baron Karl Geringer, civilian commissioner with full authority in Hungary, to speak on behalf of the HAS. The *sine qua non* of getting back to normal was the formation of a board to investigate the Academy's part in the revolution. Andrassy managed to be appointed chairman of the board, whose members he chose from among those of the HAS. In its final report, the board declared that the HAS had not infringed its statutes in 1848-1849. Also, it was announced that the board was not able to learn the names of those who had taken part in the revolution, neither could it afford to take on the duties of a court of justice in order to convict members of the HAS. Finally, Andrassy got together the session of the Sections for 10 June 1850, and with his keynote address (*show-case 9: no. 7*) the HAS began functioning after a year of intermission.

Although it was permitted to hold sessions, neither the general assembly nor the Board of Directors was allowed to function, which practically meant that new members could not have been elected. In spite of the restrictions, the HAS succeeded in launching a new encyclopaedic journal, entitled *Új Magyar Múzeum* (*New Hungarian Museum*) (*show-case 9: nos. 11-13*), and the *Akadémiai Értesítő* (*Bulletin of the Academy*) was also out again.

It was only ten years after the revolution, in 1858, that the HAS fully reclaimed the rights guaranteed by its statutes.

English translation by Gábor Tóth
Revised by Éva Pröhle

IRODALOM / BIBLIOGRAPHY

27

ANGYAL Dávid: A Magyar Tudományos Akadémia és az önkényuralom / The HAS in the Years of Oppression. = Budapesti Szemle 1903 (116), 1-33.

F. CSANAK Dóra: Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig (1826-1849) / A History of the Library of the HAS before the War of Independence. Budapest 1959. (MTA Könyvtárának kiadványai / Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae 14.)

LUKINICH Imre: A Magyar Tudományos Akadémia 1848-49-ben / The HAS in 1848-49. = Akadémiai Értesítő 1948, 35-50.

SZENTGYÖRGYI Mária: Akadémiai reformtervek 1848-ban és 1849-ben / Academic Reform Plans in 1848-49. = Magyar Tudomány 1969/6, 396-399; 1970/11, 834-841.

SZENTGYÖRGYI Mária: Célkitűzések és reformtörekvések a Magyar Tudományos Akadémián 1831-1945. / Setting of Objectives and Reform Endeavours at the HAS. Budapest 1973, MTA Könyvtára (MTA Könyvtárának kiadványai / Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae 69.)

R. VÁRKONYI Ágnes fejezetei A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825-1975 című kötetben / Chapters in: Fifteen Decades of the HAS. Főszerk. / Ed. Pach Zsigmond Pál. Budapest 1975, Akadémiai Kiadó. 11-51, 87-105. p.

R. VÁRKONYI Ágnes: Tudomány és függetlenség / Erudition and Autonomy. = Magyar Tudomány 1998/5, 590-601.

KATALÓGUS / CATALOGUE

TÁRLÓK / SHOW-CASES

29

1. Tárló

1. Pest megye gyalog nemzetőr IV. zászlóalj 3. század tisztjeinek és őrvitézeinek névsora. (Köztük Toldy Ferenc) 1848. aug. (?)
Könyomat, alján Toldy autogr. megjegyzése, 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 26.
2. Toldy Ferenc részére idézés a hadparancsnokság rendőri osztályára. Pest, 1849. aug. 27. Német ny.
Nyomtatv. kézírásos kitöltéssel, Toldy Ferenc autogr. megjegyzésével. 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 15/b.
3. Toldy Ferenc útlevele. Pest, 1850. máj. 18. Német és magyar ny.
Eredeti irat, 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 15/b.
4. (A Szombati Kör munkálatai.) Irodalmi estvélyek 1849. dec. 22–1850. aug. 24.
Toldy Ferenc autogr. fogalmazványai, 6 fol.
MTAK Kézirattár Vegyes 2-r. 34.
5. Toldy Ferenc feljegyzése az Akadémia elhunyt, fogságot szenvedett és emigrációba kényszerült tagjairól. É. n. (1850-es évek)
Autogr. 4 fol.
MTAK Kézirattár Vegyes 2-r. 40/1.
6. Toldy Ferenc naplószerű feljegyzése 1848. aug. 29-ről.
Autogr. 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 4-r. 41.
7. Toldy Ferenc levélfogalmazványa Széchenyi Istvánnak (Pest, 1848. márc. 21.)
Autogr. 2 fol.
MTAK Kézirattár Vegyes 2-r. 40/2.

8. Szontágh Gusztáv levele Toldy Ferencnek. Péczel, 1848. jún. 2.
Sz.G. (1793-1858) filozófus, 1837-ig hivatásos katona, az Akadémia rendes tagja
Autogr. 2 fol.
MTAK Kézirattár M. Ir. Lev. 4-r. 97.

Asztal

- 30
1. Eötvös József levele Szalay Lászlónak. München, (1848.) okt. 20.
Sz.L. (1813-1864) jogtudós, történétíró, 1838-tól rendes tag
Autogr. 2 fol.
MTAK Kézirattár Ms 1186/33.
 2. Eötvös József vallás- és közoktatási miniszter levele Fabriczy Sámuelnek miniszteri tanácsossá történt kinevezéséről. Pest, 1848. ápr. 24.
F.S. (1791-1858) jogász, 1837-től levelező tag
Ismeretlen kéz írása, Eötvös József autogr. aláírásával, 2 fol.
MTAK Kézirattár M. Ir. Lev. 2-r. 17/1.
 3. Fabriczy Sámuel miniszteri tanácsosi kinevezése. Budapest [!], 1848. ápr. 24.
Eredeti irat, István nádor és Eötvös József miniszter aláírásával, 2 fol.
MTAK Kézirattár M. Ir. Lev. 2-r. 17/3.
 4. gr. Teleki László levele gr. Teleki Józsefnek. Paris, é. n. márc. 4.
Autogr., 2 fol
T.J. (1790-1855), az Akadémia elnöke, történétíró
MTAK Kézirattár Ms 4757/211.
 5. gr. Teleki László levele Vörösmarty Mihálynak. Pozsony, (1848.) márc. 14.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár K 1/155.
 6. Kállay Ferenc akadémiai rendes tagsági oklevele. Pest, 1832. szept. 1.
Nyomtatv. József nádor, Teleki J. elnök és Döbrentei G. titoknak aláírásával. 1 fol.
K. F. (1790-1861), 1832-től rendes tag, ny. hadbíró, történész
MTAK Kézirattár Ms 10.757/5.
 7. Kállay Ferencet az országos hadi tanács fegyelmi osztályfőnökévé nevezik ki.
Budapest [!], 1848. júl. 10.
Eredeti irat, István nádor és Batthyány Lajos autogr. aláírásával, 2 fol.
MTAK Kézirattár Ms 10.757/8.

2. Tárló

1. Czuczor Gergely: *Riadó*. (Vers).
Cz. G. (1800-1866), nyelvész, bencés tanár, az Akadémia rendes tagja
Ismeretlen kéz korabeli másolata, 2 fol.
(A vers kéziratos másolatokban is terjedt.)
MTAK Kézirattár Ms 5079/12.
2. Czuczor Gergely: *Riadó*. =Kossuth Hírlapja 149. sz. 1848. dec. 21.
Másolat, 1 fol.
MTAK
3. Kundmachung. =Pester Zeitung 896. sz. 1849. február 4.
Czuczort Riadó c. verséért 6 évi várfogságra ítélik.
Másolat, 1 fol.
MTAK
4. Czuczor Gergely rablánca.
MTAK Kézirattár Tárgyak 5.
5. Az Akadémia levele Mária Dorottya főhercegnőnek, József nádor özvegyének Czuczor Gergely érdekében. Pest, 1850. márc. 3. Német ny.
Tisztázott másolat, 2 fol.
MTAK Kézirattár RAL 11/1850.
6. Előfizetési ívek Czuczor Tacitus fordítására. (2. sz. gr. Teleki József gyűjtőíve – 5. sz. Bohusné Szögyény Antonia gyűjtőíve.)
Eredeti iratok, autogr. aláírásokkal, 2 db., 4 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 26.
7. Czuczor Gergely fordítása, P. Cornelius Tacitus: *Germania helyzete, erkölcei és népeiről*. Kufstein, 1850.
Autogr. ill. a címlap Toldy Ferenc írása, 29 fol.
MTAK Kézirattár Tört 2-r. 128.
8. Czuczor Gergely levele Toldy Ferencnek. Kufstein, 1851. ápr. 24.
Másolat.
MTAK Kézirattár M.Ir. Lev. 4-r. 61/f 156.
9. Czuczor Gergely levele Toldy Ferencnek. Kufstein, 1851. máj. 23.
Másolat.
MTAK Kézirattár M.Ir. Lev. 4-r. 61/f 159.

10. Rimely Mihály, pannonhalmi főapát levele Teleki Józsefnek, az Akadémia elnökének. Szent Márton, 1851. jún. 15.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár RAL 51/1851.

3. Tárló

1. gr. Széchenyi Istvánnál 1848. márc. 12-én tartott értekezletre meghívottak névsora. Eredeti irat, 1 fol.
Sz. I. (1791-1860) az Akadémia alapítója, 1848-ban közlekedés- és közmunkaügyi min.
MTAK Kézirattár Ms 5967/2.
2. Széchenyi István 'törvényjavaslata a felelős ministerségnek a közlekedési tárgyak iránti teendőiről'. H.é.n. (1848. ápr.?)
Bérczy Károly (?) fogalmazványa és nyomtatványa, az egyik hátlapján Széchenyi István autogr. megjegyzéseivel, 2 db, 3 fol.
MTAK Kézirattár K 190/49-50.
3. Széchenyi István: *Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről*. Pozsony, (1848), Belnay örökösei, 134, 1 p. 1 t.
A belső borítón Széchenyi István Szontágh Pálnak szóló autogr. ajánlásával.
MTAK
4. Széchenyi István naplója, kinyitva 1848. márc. 18. napi bejegyzésnél
Autogr. 1 kötet.
MTAK Kézirattár K 234.
5. Széchenyi István által kiadott belépő az országgyűlés képviselői termének karzatára. H. é. n. (1848 nyara.)
Nyomtatv., hitelesítve. 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört 2-r 24.
6. Széchenyi István levele ifj. Pázmándy Dénesnek, az alsóház elnökének, amelyben bejelenti lemondását a képviselőségről. Pest, (1848. szept. 5)
Autogr. 1 fol, restaurálva
MTAK Kézirattár K 197/73.
7. Döbrentei Gábor levele Széchenyi István közlekedési miniszternek. Buda, 1848. aug. 2. D.G. (1785-1851) nyelvész, író, az Akadémia rendes tagja
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár K 203/142.

8. Döbrentei Gábor: *Huszárdalok*. Másad kiadás Magyarország önkéntesei számára irtakkal. Buda, 1848. Bagó Márton nyomdája. 174, 4 p.
MTAK

4. Tárló

1. Bartal György útlevele. Bécs, 1848. jún. 8.
B. Gy. (1785-1865) jogtörténész, tiszteleti tag.
Eredeti okmány Pulszky Ferenc aláírásával, 1 fol.
MTAK Kézirattár Ms 5066/1.9.
2. Bartal György és Pulszky Ferenc kinevezési okmánya. Buda-Pest, 1848. máj. 3.
P.F. (1814-1897) politikus, művészettörténész, tiszteleti tag.
Egykorú másolat, viaszpecséttel. 1 fol.
MTAK Kézirattár Ms 5066/1.19.
3. Edvi Illés Pál: Vasmegyei krónikák, azaz Politikai Emlékezetességek kísérve után írási jegyzetekkel. 1848 és 1849. 1. köt.
E.I.P. (1793-1871) ev. esperes, nemesdömölki lelkész, 1835-től levelező tag.
Autogr., 1 köt. 139 p.
MTAK Kézirattár Tört 4-r. 142.
4. Szemere Bertalan jelenti Batthyány Lajos miniszterelnöknek Lenkey János huszárszázadának hazaszökését. Budapest (!) 1848. jún. 3.
Sz.B. (1812-1869) 1848-ban belügyminiszter, 1849-ben miniszterelnök, 1840-től levelező tag.
Eredeti irat, Szemere autogr. aláírásával, 2 fol.
MTAK Kézirattár K 306/218.
5. Hanák János levele Toldy Ferencnek. Magyar Óvár, 1848. okt. 9.
H.J. (1812-1849) piarista tanár, természettudós, 1847-től levelező tag.
Másolat.
MTAK M.Ir.Lev. 4-r. 68/61.
6. Hanák János: *Az állattan története és irodalma Magyarországon*. Kiadta Pólya József. Pest, 1849. Lukács és Társa, XVI, 220 p.
A belső előzéklapon Hanák János portréja. Litogr.: Barabás M. 1849. Nyomt. Walzel Á. F. Pesten.
MTAK.

7. Török János: Ütött az óra! (Különnyomat a Magyar Gazda 1848. márc. 16-i számából.)
T.J. (1807-1874) nemzetgazdász, 1841-től levelező tag.
Nyomtatv., 1 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249.

5. Tárló

1. Vörösmarty Mihály fényképe. É. n.
V.M. (1800-1855) költő, nyelvész, 1830-tól rendes tag, képviselő (1848-1849).
Eredeti felvétel, 20x16 cm.
MTAK Kézirattár Tárgyak 74.
2. Vörösmarty Mihály: (Szabad sajtó). (Vers, 1848. márc. 15-16.)
Autogr., első változat, 1 fol.
MTAK Kézirattár K 720/2.
3. Vörösmarty Mihály: (Setét eszmék borítják...) Emlékkönyvbe 1849. (Vers)
Autogr., 1 fol.
MTAK Kézirattár K 790/44.
4. Vörösmarty Mihály: Előszó. (Vers, 1850-51 telén?).
Autogr. fogalmazványok, 3 fol.
MTAK Kézirattár K 721/I.166a-167.
5. Vörösmarty Mihály levele feleségének. Pest, 1848. jún. 23.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár K 2/28.

6. Tárló

1. Kossuth Lajos levele Horváth Mihálynak. Turin, 1861. jún. 8.
H.M. (1809-1879) történetíró, a Szemere-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere, az Akadémia rendes tagja.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár Ms 364/105.
2. Römer Flóris levele Horváth Mihálynak. Pest, 1863. febr. 11.
R. F. (1815-1889) O.S.B., archeológus, 1860-tól levelező tag, az MTAK Kézirattár első vezetője.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár Ms 364/143.

3. gr. Teleki László levele Horváth Mihálynak. Genève (1852.) máj. 19.
Autogr., 2 fol. (Aláírás: Bunbury.)
MTAK Kézirattár Ms 364/159.
4. Toldy Ferenc levele Horváth Mihálynak. Pest, 1864. jún. 12.
Autogr., 3 fol.
MTAK Kézirattár Ms 364/181.
5. Horváth Mihály: *Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben.*
1. köt. Genf, 1865. Puky Miklós. XIX, 615 p.
MTAK
6. Rónay Jácint megköszöni taggá választását. Győr, 1847. dec. 30.
R.J. (1814-1889) O.S.B., 1847-től levelező tag, a szabadságharc alatt nemzetőr.
Autogr., 1 fol.
MTAK Kézirattár RAL 49/1848.
7. Rónay Jácint: Koponyaisme. Academiai székfoglaló értekezés, 1848.
Autogr.(?), 29 p.
MTAK Kézirattár RAL 11/1848.
8. Rónay Jácint kéri osztálytitkári állásából való felmentését, mert a trónörökös történelemtanára lesz. Pest, 1871. okt. 1.
Autogr., 1 fol.
MTAK Kézirattár RAL 1355/1871.

7. Tárló

1. Toldy Ferenc körlevél-fogalmazványa az osztályokhoz a reform ügyében. (Pest, 1848. júl. 22.)
Autogr. fogalmazvány, 1 fol.
MTAK Kézirattár RAL 79/1848.
2. A bölcséleti osztály 1848dik év július 26dik napján tartott rendkívüli ülésének jegyzőkönyve az akadémiai reform tárgyában.
Szőnyi Pál írása, 4 fol.
MTAK Kézirattár RAL 93/1848.
3. Horváth József reformjavaslatai. Bát, 1848. aug. 1.
H.J. (1794-1849) 1830-tól rendes tag.
Autogr., 1 fol.
MTAK Kézirattár RAL 91/1848.

4. Hetényi János: A m. academiát összesen, és ennek philosophiai szakosztályát érintő reformnézetek. H. é. n. (1848. júl.-aug.).
H.J (1786-1853) 1840-től rendes tag.
Autogr., 6 fol.
MTAK Kézirattár RAL 92/1848.
5. Péczely József javaslatai az Akadémia reformjához. Debrecen, 1848. aug. 1.
P.J. (1789-1849) rendes tag, a debreceni kollégium professzora.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár RAL 90/1848.
6. Balásházy János véleménye az Akadémia reformjáról. Csege, 1848. szept. 2.
B.J. (1797-1857) 1830-tól rendes tag.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár RAL 95/1848.
7. A természettudományi oszt. javaslatai az akadémiai reform tárgyában. Pest, 1848. aug. 3.
Eredeti irat, Kubinyi Ágoston tiszteleti tag, Gebhardt Ferenc rendes tag és Bugát Pál rendes tag aláírásával, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 98/1848.

8. Tárló

1. Kisgyűlési jegyzőkönyvek 1847-1848-ig: az 1848. márc. 20-i ülés jegyzőkönyve a feliratokról.
Egykorú írnoki tisztázat. 1 köt.
MTAK Kézirattár, RAL K 1401
2. Az Akadémia tisztelgő felirata: 'Atyjai a' hazának' [Az országgyűléshez]. Pest, 1848. márc. 20.
Toldy autogr. javításaival, 1. fol.
MTAK Kézirattár, RAL 61/1848
3. Az Akadémia tisztelgő felirata: 'Felséges Úr' [A királyhoz]. Pest, 1848. márc. 20.
Írnoki tisztázat, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 61/1848
4. Az Akadémia tisztelgő felirata: 'Nagyméltóságú Gróf másod Elnök Úr' [Széchenyi Istvánnak]. Pest, 1848. márc. 20.
Írnoki tisztázat, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 61/1848

5. Az Akadémia tisztelgő felirata: 'Fenséges Úr' [István nádorhoz]. Pest, 1848. márc. 20.
Írnoki tiszttázat, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 61/1848
6. Számia az Akadémia szállásának ablakába kitenni rendelt zászlóról. Pest, 1848. márc. 23.
Eredeti irat, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL K 1282/1848. évi számlák
7. Károlyi István háztulajdonos nyugtája az Akadémia által fizetett házbérleti díjról.
Pest, 1848. ápr. 24.
Az MTA a Trattner-Károlyi-házban bérelt helyiségeket. Ma: Bp. V., Petőfi Sándor u. 3.
Eredeti irat, 1 fol
MTAK Kézirattár, RAL K 1282/1848. évi számlák
8. Majer István küldi könyvét az Akadémiának. Esztergom, 1848. aug. 14.
M.I. (1813-1893) egyházi és pedagógiai író. tanár, c. püspök.
Autogr. levél, 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 33/1848
9. Majer István: *A magyar képezdék reformja*. Esztergom, 1848, Beimel. VIII, 115 p.
MTAK
10. Mack József megküldi az Akadémiának a honvéd tüzérségi kézikönyvet. Budapest [!]
1848 aug. 28.
M.J. (1810-1868) tüzértiszt, 1849-ben honvéd alezredes.
Autogr. levél, 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 16/1848
11. *Kézikönyv a honvéd tüzérség számára*. Pest, 1848, Trattner-Károlyi. 113, 1 p. XII t.
MTAK
12. Erdélyi János szindarabokat kér az Akadémiától a Nemzeti Színház számára. Pest
1848. dec. 20.
Autogr. 1 fol.
MTAK Kézirattár RAL 100/1848
13. Szvorényi József tudósítása a Székesfehérvárott kútásás közben talált márványkoporsókról. Székesfehérvár, 1848. dec. 5.
SZ.J. (1816-1892) O.Cist. perjel, 1846-tól az Akadémia levelező tagja,
Autogr. levél, 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL

14. Pest város tanácsa: Sáncmunka elrendelése. Pest 1848. nov. 25. Magyar és német ny. Falragasz, ny.n. 1 fol.
MTAK Kézirattár, Tört. 2-r. 249.
15. Az Akadémia levele [Kossuth Lajoshoz, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökéhez] a sánccásás közben előkerülő régészeti leletekről. Pest, 1848. nov. 27.
Kéziratos fogalmazvány, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 62/1848
16. Az Akadémia választmányának jelentése és felterjesztése országos levéltár felállítása ügyében. Pest, 1848. máj. 7.
Eredeti iratok, 2+2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 39/1848

9. Tárló

1. 'A könyvtári utasítás'-t kinyomtathatónak ítéli Kállay Ferenc és Luczenbacher (1848-tól Erdy) János. Pest, 1848.
Erdy J. (1796-1871) régész, 1832-től rendes tag.
Toldy Ferenc fogalmazványa, Kállay és Luczenbacher autogr. aláírásával, 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 18/1848
2. Toldy Ferenc: *Utasítás a M[agyar] Academiai Könyvtár tisztviselői számára*. Buda, 1848, M. Kir. Egyetemi ny. 31 p.
MTAK
3. Jancsovics István: *Új magyar-szláv és szláv-magyar szótár*. Szarvas, 1848, Réthy Lipót betűivel. XLVIII, 418 p.
MTAK
4. Kisgyűlési jegyzőkönyvek 1848-49: 1849. jún. 4-i ülés jegyzőkönyve, Hanák János indítványa,
Írnoki tiszttázat, 1 köt.
MTAK Kézirattár, RAL K 1402
5. Kazinczy Lajos honvédőrnagy térképet kér a II. utász-zászlóalj iskolájának. Győr, 1848, dec. 12.
K.L. (1820-1849) honvéd ezredes, aradi vértanú.
Eredeti levél K.L. autogr. aláírásával, Toldy megjegyzésével: „Rövid úton megtörtént”.
MTAK Kézirattár, RAL 19/1848

6. Bayer [József] ezredes, a központi vezérkar főnöke térképeket kér az Akadémiától. Esztergom, 1849. jún. 8.
Mellette: A ténitvény Bayer ezredes aláírásával. Esztergom, 1849. jún. 12.
Eredeti iratok 1+1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 1/1848, 1/1849.

7. gr. Andrássy György másodelnök megnyitóbeszéde az Akadémián az 1850. jún. 10-i összes kisgyűlésen.
A.Gy. (1797-1872) az Akadémia egyik alapítója, 1850-től másodelnök.
Autogr. (?) , 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 41/1850

8. Felsőbüki Nagy Pál Andrássy György ideiglenes elnökhöz: köszöni alapítói érdemei elismerését. 1850. jún.
F.N.P. (1777-1857) politikus, országgyűlési követ, 1830-tól az Akadémia igazgató tanácsának tagja.
Autogr. 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 10/1850

9. b. Wesselényi Miklós halálát tudató körirat az Akadémia tagjainak autográf aláírásával. Pest, 1850. ápr. 23.
Eredeti irat, 1 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 39/1850

10. Wargha István levele Toldy Ferencnek. Pest, 1850, szept. 3. Bejelenti fogságból való szabadulását és munkára jelentkezik.
W.I. (1808-1876) tanár, 1840-től levelező tag.
Autogr., 2 fol.
MTAK Kézirattár, RAL 28/1850

11. Koller tanácsos, miniszteri biztos engedélyezi az Új Magyar Muzeum [!] megindítását. Pest, 1850. júl. 31.
Eredeti irat, 2 fol.
MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 14/b

12. Előfizetési felhívás az Új Magyar Muzeum-ra. Pest 1850. nov. eleje.
Nyomtatv. 1 fol.
MTAK Kézirattár, Tört. 4-r. 41

13. Protmann, Josef rendőrfőnök megtiltotta az Új Magyar Muzeum megjelenését. Pest, 1853. márc. 23. Német ny.
Eredeti irat autogr. aláírással, 2 fol.
MTAK Kézirattár, Tört. 2-r. 14/b

1. Paraván

b. Eötvös József és Trefort Ágoston portréja

T.Á. (1817-1888), 1841-től az Akadémia levelező tagja, 1848-ban államtitkár.

Litogr. Barabás M. rajza után. 44,5x29,3 cm

MTAK Kézirattár Ms 10.710/4.

b. Eötvös József portréja

E.J.(1813-1871), 1839-től tiszteleti tag, 1848-ban az első felelős kormány minisztere.

Litogr., 21,7x18 cm.

j.l.k.: Pest 1860. Werfer Károly Műintézetből.

MTAK Kézirattár K 296/6.

gr. Teleki László portréja

T.L.(1811-1861) politikus, író, 1844-től tiszteleti tag, 1848 szeptemberétől párizsi követ.

Litogr. Marastoni (?) után 30,6x21,5 cm

j.k. Teleki László aláírása

k.l. Nyomt. Rohn, Pesten 1861

j.l. Melléklet a „Nefejejts”-hez

2. Paraván

Barabás Miklós: gr. Széchenyi István. 1836.

o.v., 31,7x26 cm

j.b.k.: Barabás 1836

MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 24

Hans Gasser festménye után Franz Würbel: gr. Széchenyi István és tettei. 1850-es évek vége.

Litogr. 57,5x42 cm

j.b.l.: Gasser műve után

j.l.: köre rajzolta F. Würbel Schischa R.-nál.

k.l.: Kiadja Katsányi László.

MTAK Kézirattár Ms 4410/8

Ismeretlen: Tasner Antal mellképe. É.n.

T.A. (1808-1861) ügyvéd, 1833-tól levelező tag, Széchenyi titkára.

Acélmetszet, 39,5x26 cm

j.l.: Vietoris.

MTAK Kézirattár K 296/25

3. Paraván

Kozina Sándor: Kállay Ferenc portréja. 1836.

o.v., 32x27 cm

j.n.

MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 703

Czauczik József: Fabriczy Sámuel portréja. 1830 körül.

o.v., 32,3x27 cm

j.n.

MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 78

4. Paraván

a. oldal

Ismeretlen: Deák Ferenc arcképe. É.n.

D.F. (1803-1876) államférfi, 1839-től tiszteleti tag, 1848-ban a Batthyány-kormány igazságügyminisztere.

Rézmetszet, 21,8x15 cm

j.l.k.: Deák Ferencz

MTAK Kézirattár K 384/54

Ismeretlen: id. Bartal György arcképe. 1860.

Litogr. 23,8x15 cm

j.l.: Nyomt. Rohn. Pest, 1860.

MNM MTKcs 872

b. oldal

Ministeri rend. (a közbiztonság helyreállításáról). Pest, 1848 ápr. 20. Landerer és Heckenast.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár 527.221

Pestvárosi rendre ügyelő bizottmány: „Horváthok, szeretett testvéreink!” Pest, 1848.

márc. 31. Trattner-Károlyi.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 24

5. Paraván

a. oldal

Az Első Magyar Független Felelős Ministerium.

Litogr., 41x 49,5 cm

j.b.l.: Barabás után Enyedi Tódor 1848.

j.k.: Nyomt. Bécsben Höfelich János

j.l.: Fekete Gábor tulajdona

MTAK Kézirattár Ms 4410/12

A törvények szentesítése. 1848.

Lavírozott tus, fedő fehér 27,5x38,6 cm

j.b.l.: Kiss 94

MTAK Kézirattár Ms 4410/10

b. oldal

Rottenbiller Lipót-Schiefner Gyula: Hirdetmény (a sajtóvétségek felett ítélendő esküdt-bíróságok alakítása ügyében. Pest, 1848. május 22. ny.n.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249

Szemere Bertalan: Hazafiak! (A király Innsbruckba költözéséről.) Budapest [!] 1848. máj. 19. ny.n.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár 527.223

6. Paraván

Balogh Zoltán: almási Balogh Pál portréja. 1864.

B.P. (1794-1867) orvos, 1835-től rendes tag.

o.v., 60x47 cm

j.j.k.: B.Z. [1]1864

MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 246

Zilzer Antal: Kovács Pál portréja. é.n.

K.P. (1808-1886) orvos, író, a győri *Hazánk* szerkesztője. 1833-tól levelező tag

o.v., 74,5x57,5 cm

j.j.l.: Zilzer

MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 251

7. Paraván

a. oldal

Rottenbiller Lipót h. polgármester – Kacs Kovics Lajos főjegyző: „Pest város összes lakosságához a hatóság”. Pest, 1848. máj. 12. Landerer és Heckenast.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249

Nyári [!] Pál: Felhívás a buda-pesti nőkhöz. Pest, 1848. szept. 30. Landerer és Heckenast.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249

b. oldal

Hajnik Pál: Legújabb ... hírek Bécsből. H.n. 1848. okt. 6. ny.n.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 24

Ferdinand [I. osztrák császár, V. magyar király]: Magyar koronám országainak földművelő lakosaihoz. Olmütz, 1848. nov. 7. ny.n.

Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249

8. Paraván

a. oldal

1-2. Trattner-Károlyi-ház. Pest, Óváros, Urak utcája 453. Ma: Budapest V., Petőfi Sándor u. 3.

E házban működött az Akadémia 1865-ig.

Fénykép a külső homlokzatról és az udvari részről.

MTAK

Ismeretlen: Fáklyás menet a felelős minisztérium tiszteletére. 1848. április 15.

Ceruza rajz fehér fedő festéssel, papír.

MNM MTKcs T. 9745

b. oldal

Ismeretlen: Horváth Mihály arcképe. É.n.

Fametszet. 18,5x16,5 cm

j.l.: Horváth Mihály.

MNM MTKcs 58.880

Frey, ?: Rónay Jácint arcképe. Kiadta Vereby Soma. Nyomt. Légrády Testvérek, Budapest, é.n.

Litogr. 31,5x26,5 cm

j.l.: Frey

l.: Kiadta Vereby Soma, nyomtatta Légrády Testvérek. Budapest.

MNM MTKcs 5699

44

Marastoni József: Rómer F. Flóris arcképe. 1863.

Litogr. 18,5x16 cm

j.b.k.: Marastoni J. 1863.

MNM MTKcs 69,94

9. Paraván

Borsos József–Pettenkofen, August von: Az 1848. évi első magyar népképviselési országgyűlés megnyitása Pesten. 1848.

Litogr. 40x 56,5 cm

j.l.: J.B. C. B. 1848.

MNM MTKcs 8838

10. Paraván

a. oldal

Aulich (Lajos tábornok): Armee-Bulletin. Feldlager bei Pesth. 1848. ápr. 28. Német ny. Nyomtatv.

MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 249

Ismeretlen: XII. Armee-Bulletin: Windisch-Grätz herceg főparancsnok bevonulása Budára és Pestre 1849. január 5-én. H.n. 1849, J. Höfelich.

Litogr. 22,6x32 cm

j.n.

MNM MTKcs T. 425

b. oldal

Munkácsy Mihály: Foglyokkal visszatérők. Készült az 1868-as Honvédalbumhoz.

Szépia, fedőfesték, papír. 20,5x30,5 cm

j.j.l.: Munkácsy.

MNM MTKcs T. 5270

11. Paraván

Barabás Miklós: dr. Schedel (Toldy) Ferenc arcképe. 1845.

Litogr. 31x22,2 cm

j.j.k. Barabás 1845

b. nyomt. Walzel Á.F. Pesten

k. Schedel Ferenc aláírása

b.l. Nemzeti Képcsarnok

j.l. Pesti Divatlaphoz

MNM MTKcs 61.71

Barabás Miklós: Erdélyi János arcképe. 1845

E.J. (1814-1864) 1839-től levelező tag, 1848-49-ben a Nemzeti Színház igazgatója

Litogr. 21,2x17,3 cm

j.b.l. Barabás 1845

j.l. Nyom. Walzel Pesten

k.l. Erdélyi János aláírása

MNM MTKcs 1218

12. Paraván

Barabás Miklós: b. Perényi Zsigmond portréja. 1849.

P.Zs. (1783-1849) a felsőház elnöke, az Akadémia Igazg. Tanácsának tagja. Kivégezték.

Tus, lavírozás, fedő fehér, papír. 30x22 cm

j.l.: Barabás M. 1849

MNM MTKcs 10849

Barabás Miklós: Garay János arcképe. 1844. Nyomt. Joh. Höfelich, Bécs.

Litogr. 29,3x22,4 cm

j.j.l.: Ged. bei Joh. Höfelich in Wien.

k.l.: Garay János aláírása.

b.l.: Nemzeti Képcsarnok

j.l.: Pesti Divatlaphoz

MNM MTKcs 1563

13. Paraván

Vizfestmény a székesfehérvári püspökkert római töredékeiről. Varsányi J. festménye. 1848.

Akvarell, papír, toll felirattal. 44,5x31 cm

j.j.l.: Varsányi J.

MTAK Kézirattár Ms 4404/109

Vízfestmény a székesfehérvári püspökkert római töredékeiről. Varsányi J. festménye. 1848.
 Akvarell, papír, toll jelölésekkel és ceruza felirattal. 44,5x31 cm
 j.j.l.: Varsány [!]
 MTAK Kézirattár Ms 4404/110

Felmérési vázlatrajzok a székesfehérvári ásatásokról. Varsányi János rajzai. 1848.
 a. (III.) Béla király (csont) váza
 Ceruza, toll, papír 22x15 cm
 j.j.l.: Béla király váza Varsányitól
 b. Vázlatrajz az ún. Szent István szarkofágról.
 Ceruza, papír 23,5x39 cm
 j.l.k.: Varsányi
 MTAK Kézirattár Ms 4401/1-2

14. Paraván

gr. Andrassy György portréja.
 Fényképmásolat Daffinger Mór festményéről.
 MTAK Kézirattár K 296/2

Haynau kiáltványa. Buda-Pest lakóihoz. Pest, 1849. júl. 24. Magyar és német ny. H.ny.n.
 Nyomtatv.
 MTAK Kézirattár Tört. 2-r. 24.

KÉPEK / PICTURES*

1. Ismeretlen: Toldy Ferenc egészalakos portréja. É.n.
 T.F. (1805-1875), egyetemi tanár, 1835-1861 között az Akadémia titoknoka
 Ceruza, papír, méret: 26x19,8 cm
 MTAK Kézirattár Tört-4 r. 28.
2. Borsos József: Pulszky Ferenc. 1848.
 o.v., 68,7x48,7 cm
 j.n.
 Felirat a képben: 1836. Eszmék Magyarország történetének philosophiájához.
 MNG tul. ltsz.: FK 7593

* Az MTA Művészeti Gyűjteménye állandó kiállításának azokat a festményeit, amelyek a jelen kiállításhoz kapcsolódnak, nemzetiszínű szalaggal jelöltük meg.

3. Ismeretlen: Fáy András portréja. 1820-as évek.
o.v., 29,5x24 cm
j. hátul: Fáy András
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 75
4. Ábrányi Lajos (?): b. Jósika Miklós portréja. 1838.
o.v., 32x25,8 cm
j.n.
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 77
5. Barabás Miklós: Czuczor Gergely. 1837.
o.v., 68,5x55,5 cm
j.j.k.: Barabás 1837
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 11
Toldy Ferenc ajándéka
6. Barabás Miklós: b.Wesselényi Miklós. 1836.
o.v., 71x57,5 cm
j.b.k.: Barabás 836
Restaurálva: 1984
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 12
Bártfay László özvegyének hagyománya
7. Barabás Miklós: Teleki József. 1836.
o.v., 85x64,5 cm
j.j.k.: festé Barabás Miklós 1836-ban
Restaurálva: 1984
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: Kvt 2
8. Ferenczy István: Felsőbüki Nagy Pál. 1840-es évek.
márvány mellszobor
MNG ltsz.: 2250
9. Barabás Miklós: Vörösmarty Mihály. 1836.
o.v., 77x61 cm
j.j.k.: festé 1836-ban.
Restaurálva: 1984
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 91
özv. Bártfay Lászlóné ajándéka

10. Kovács Mihály: Szontágh Gusztáv portréja. 1860 körül.
o.v., 77x62 cm
j.n.
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 762
11. Kovács Mihály: Szvorényi József. 1885.
o.v., 81,5x64 cm
j.n.
MNM MTKcs ltsz.: 2268
12. Kovács Mihály: Döbrentei Gábor. 1861.
o.v., 62x50,5 cm
j.n.
Restaurálva: 1985
MTA Művészeti Gyűjtemény ltsz.: 141
Fraknói Vilmos ajándéka

Rövidítések

- o.v. olaj, vászon
j. jelölve
j. jobbra
b. balra
k. középen
l. lent
j.n. jelölés nélkül

SZERVEZŐ INTÉZMÉNYEK / ORGANIZERS

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára /
Library of the Hungarian Academy of Sciences

Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteménye /
Art Collection of the HAS

A KIÁLLÍTÁST RENDEZTE / EXHIBITION ARRANGED BY

Mázi Béla, MTA Könyvtára
Rozsonдай Marianne, MTA Könyvtára
Szabó Júlia, MTA Művészeti Gyűjteménye

RESTAURÁTOR / CONSERVATOR

Szepesvári Ildikó

ÍRTA ÉS SZERKESZTETTE / WRITTEN AND COMPILED BY

Mázi Béla
Rozsonдай Marianne

FORDÍTOTTA / TRANSLATED BY

Tóth Gábor

© Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 1998

Felelős kiadó Domsa Károlyné főigazgató-helyettes, MTA Könyvtára
Tipográfia, tördelés Somogyvári Zsuzsa
Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme
Felelős vezető Roznai Zoltán

